

Povezanost procjene korištenja humora unutar obitelji, nekih karakteristika obiteljskog funkcioniranja i zadovoljstva obiteljskim životom

Domić, Dora

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:430710>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-09**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za psihologiju

**POVEZANOST PROCJENE KORIŠTENJA HUMORA UNUTAR OBITELJI,
NEKIH KARAKTERISTIKA OBITELJSKOG FUNKCIONIRANJA I
ZADOVOLJSTVA OBITELJSKIM ŽIVOTOM**

Diplomski rad

Dora Domić

Mentor: Dr. sc., Ana Butković

Zagreb, 2023.

IZJAVA

Pod punom moralnom odgovornošću izjavljujem da sam ovaj rad izradila samostalno te da u njemu nema kopiranih, prepisanih ili preuzetih dijelova teksta tuđih radova koji nisu propisno označeni kao citati s navedenim izvorom iz kojeg su preneseni.

U Zagrebu, 30.6.2023.

Dora Domić

SADRŽAJ

UVOD	1
Definiranje humora	1
Interpersonalni aspekti humora.....	2
Istraživanja humora u bliskim odnosima	3
Humor u obitelji.....	7
CILJ, PROBLEM I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA	10
METODA	12
Postupak.....	12
Instrumenti	12
Sudionici	15
REZULTATI	17
RASPRAVA	22
Metodološka ograničenja i prijedlozi za buduća istraživanja	25
ZAKLJUČAK	28
LITERATURA	29
PRILOG A	34
Upitnik humora u odnosima prilagođen za obitelji.....	34
PRILOG B	37
PRILOG C	38

Povezanost procjene korištenja humora unutar obitelji, nekih karakteristika obiteljskog funkcioniranja i zadovoljstva obiteljskim životom

The relationship between perceived humor use in the family, family functioning characteristics and family satisfaction

Dora Domić

Sažetak: Humor je neizostavan dio ljudske interakcije i kao takav višestruko je isprepleten s raznim aspektima interpersonalnih odnosa. Iako odnos s primarnom obitelji ostaje jedan od najznačajnijih odnosa tijekom naših života, tema humora u primarnoj obitelji još je uvijek zanemarena. Istraživanjem humora u obitelji možemo dobiti uvid u obiteljsko funkcioniranje i kvalitetu obiteljskih odnosa, pa je tako cilj ovog istraživanja bio ispitati povezanost između procjene korištenja humora u obitelji, nekih obiteljskih karakteristika i zadovoljstva obiteljskim životom kod studenata koji žive s primarnom obitelji. Pretpostavili smo pozitivan smjer povezanosti pozitivnog humora te negativan smjer povezanosti negativnog i instrumentalnog humora s obiteljskom kohezijom, komunikacijom i zadovoljstvom obitelji. Također, pretpostavljen je značajan doprinos varijabli obiteljskog humora u objašnjenju zadovoljstva obiteljskim životom. Istraživanje je provedeno preko interneta, a konačni uzorak sastojao se od 216 studenata (74.5% žena). Rezultati su pokazali da su pozitivni i instrumentalni humor u obitelji povezani s višom razinom kohezije, kvalitetnijom komunikacijom i većim zadovoljstvom obitelji, dok je negativni obiteljski humor povezan s nižom razinom kohezije, lošijom komunikacijom i nižim zadovoljstvom obitelji. Varijable obiteljskog humora imale su značajan doprinos u objašnjenju zadovoljstva obiteljskim životom. Komentiran je neočekivan smjer povezanosti instrumentalnog humora s obiteljskim karakteristikama te su izložena metodološka ograničenja i prijedlozi za buduća istraživanja. *Cljučne riječi:* humor u obitelji, obiteljsko funkcioniranje, zadovoljstvo obitelji

Abstract: Humor is the fundamental part of human interaction and as such it is largely intertwined with various aspects of interpersonal relationships. Even though the relationship with our primary family remains one of the most significant relationships throughout our life, the topic of humor in the primary family is still neglected. By researching family humor we can gain insight into the family functioning and the quality of family relationships, hence the goal of this research was to examine the relationship between perceived family humor use, family functioning characteristics and family satisfaction in students who are still living with their primary family. We hypothesized a positive relationship for positive humor, and a negative relationship for negative and instrumental humor with family cohesion, communication and family satisfaction. Additionally, we hypothesized a significant contribution of family humor variables in explaining family satisfaction. Online research was conducted with the final sample consisting of 216 students (74.5% women). Results show that positive and instrumental humor in the family are associated with higher family cohesion, better communication and higher family satisfaction, while negative family humor is associated with lower cohesion, communication and family satisfaction. Family humor variables contributed significantly in explaining family satisfaction. Limitations, future directions and the unexpected direction of the relationship between instrumental humor and family characteristics are discussed.

Keywords: family humor, family functioning, family satisfaction

UVOD

Definiranje humora

Humor je jedan od najkompleksnijih konstrukata u društvenim znanostima, što se očituje u velikom broju različitih definicija, teorija i pristupa u istraživanju. Najčešće definicije koje se mogu naći u literaturi i renomiranim rječnicima (primjerice *APA Dictionary of Psychology*, *Merriam-Webster*, itd.) opisuju humor s dva različita aspekta: *responzivni humor* koji označava sposobnost percipiranja i reagiranja na duhovite ili šaljive sadržaje i iskustva u okolini te *produktivni humor* koji označava sposobnost ekspresije takvih šaljivih sadržaja ili aspekata situacije u obliku šala, priča, anegdota ili mimike koje izazivaju smijeh, veselje te ugodne emocije (Lyon, 2006). Probleme pri definiranju humora stvara i činjenica da je humor subjektivan i njegova interpretacija ovisi o kontekstu, pa da bi se neki događaj shvatio kao humorističan ili smiješan, potrebno je da ga samo jedna osoba doživi kao takvim (Bitterly i sur., 2017).

Vladajuća teorija u području humora, teorija nesklada (engl. *Incongruity theory*), postulira da se u podlozi iskustva humora doživljava nesklad ili kontradikcija između onoga što percipiramo u određenoj situaciji i onoga što bismo u takvoj situaciji očekivali (Martin, 2007). Taj doživljeni nesklad i tumačenje neočekivanih informacija u poznatom kontekstu čine osnovu doživljaja kojeg percipiramo kao šaljivog ili duhovitog.

Većina dosadašnjih istraživanja, izuzev posljednjih par desetljeća, uglavnom se fokusirala na kognitivno i emocionalno procesiranje humora iz individualne perspektive u laboratorijskim uvjetima, zanemarujući pritom primarno društvenu ulogu humora i njegovu neodvojivost od socijalnog konteksta (Martin, 2007). Humor je univerzalni društveni fenomen i inherentni dio ljudske interakcije koji se, zbog zajedničkog dijeljenja ugodnih emocija preko vokalizacije humora (tj. smijeha), razvio kao facilitator kohezije i grupnog identiteta (Dunbar, 2022) te je prema evolucijskim teorijama imao centralnu ulogu u nastanku i organizaciji grupa i grupnog ponašanja (Martin, 2007). Stoga ne čudi što se fokus istraživanja sve više preusmjerava na društvenu i interpersonalnu ulogu humora, spontani humor koji nastaje u svakodnevnim situacijama i njegove važne psihološke funkcije.

Interpersonalni aspekti humora

U društvenim situacijama i međusobnoj interakciji smijeh se ispoljava 30 puta više nego kad smo nasamo (Provine i Fischer, 1989), odnosno 88% svih situacija u kojima se tijekom jednog dana nasmijemo su situacije u kojima smo u interakciji s drugim ljudima (Martin i Kuiper, 1999). Čak i onaj humor u kojem uživamo nasamo je „pseudo-socijalan” po svojoj prirodi jer je ostvaren pomoću interakcije likova u šalama, televizijskim programima te drugim medijima ili osobnim sjećanjem na neki društveni događaj (Martin, 2007). Kao sastavni dio ljudske interakcije koji je prisutan u formalnim i neformalnim situacijama svakodnevnog života, uloge humora u interpersonalnim odnosima su višestruke. Već spomenuto zajedničko doživljavanje veselja i ugodnih emocija pomaže u započinjanju i održavanju interpersonalnih odnosa, poticanju međusobne privlačnosti u romantičnom i neromantičnom smislu te održavanju međusobnog slaganja, suradnje i stabilnosti u grupi (Martin, 2007). Zajedničkim dijeljenjem i doživljavanjem duhovitih iskustava u grupi s vremenom nastaju „interne šale” (engl. *inside jokes*) koje čine referentni okvir za buduće interakcije, jača se identifikacija s grupom te nastaje humor koji je karakterističan grupi i koji je u skladu s grupnim normama (Fine i De Soucey, 2005). Njime se komuniciraju poželjna pravila interakcije i ponašanja u grupi te se učvršćuje položaj članova u grupnoj hijerarhiji (Martin, 2007).

Pozitivno okruženje koje nastaje dijeljenjem duhovitih trenutaka i zajedničkim korištenjem humora također potiče i nekonfliktnu komunikaciju te veću suradnju među članovima čime se lakše ostvaruju grupni ciljevi (Vinton, 1989), što ukazuje na adaptivnu vrijednost humora u evoluciji ljudskog ponašanja i čovjeka kao društvenog bića. Veća kohezija i suradnja u grupama upravo proizlaze iz toga što interakcija koja ima obilježja humora u određenim situacijama smanjuje mogućnost potencijalnog konflikta i prekida postojeći konflikt (Norrick i Spitz, 2008) te potiče konstruktivno rješavanje problema (Consalvo, 1989). Svakodnevne nesuglasice i konflikti prirodan su dio svakog odnosa, a humor omogućava da izrazimo svoje neslaganje i razlike u mišljenjima bez da se odnos naruši i potencijalno eskalira u sukob većeg razmjera (Martin, 2007). Nadalje, kritike i primjedbe koje su iznesene ironičnim tonom bolje su prihvaćene od strane sugovornika i

percipiraju se kao blaže i manje uvredljive od onih koje su izrečene ozbiljnim tonom (Dews i sur., 1995). U tom slučaju može se potaknuti promjena u ponašanju kod člana grupe, bez narušavanja odnosa i ugrožavanja obraza sugovornika. Humor nam tako omogućava određenu distanciranost, odnosno ograđivanje od izrečenog jer se ono može interpretirati na više načina. Zbog toga se indirektno i na društveno prihvatljiv način može razgovarati o „zabranjenim“, tj. *tabu* temama koje bi inače bile društveno neprikladne, neosjetljive prema nekim članovima grupe ili koje bi izazvale neslaganje u grupi, a koje mogu biti značajne za preispitivanje ili odbacivanje uvjerenja, sagledavanje novih perspektiva u rješavanju problema te suočavanje s nelagodnom i doživljenim stresom članova grupe (Gibson, 2019).

Ipak, zbog svoje nejednoznačne prirode i „poigravanja“ s neprikladnim i odstupajućim informacijama u datom kontekstu, korištenje humora je riskantno i ponekad će šala biti odbačena ili pogrešno shvaćena. Zbog potencijalnog rizika, samo izražavanje humora, bez obzira na uspješnost šale, percipira se kao odlika samopouzdanja, dok percipirana uspješnost, tj. duhovitost šale dodatno signalizira kompetentnost osobe (Bitterly i sur., 2017). Te osobine pozitivno se vrednuju i osobe koje ih posjeduju mogu unaprijediti svoj položaj u društvenoj hijerarhiji (Bitterly i sur., 2017). Ostavljanje pozitivnog dojma putem korištenja humora značajno je i u situacijama izvan vlastite grupe jer je upravo smisao za humor jedan od glavnih faktora kod privlačenja i odabira partnera (Gibson, 2019).

Istraživanja humora u bliskim odnosima

Može se reći da je istraživanje humora u interpersonalnim odnosima istoznačno s istraživanjem humora u romantičnim dijadama, jer su gotovo sva provedena na uzorku romantičnih parova ili bračnih partnera. Korištenje humora nedvojbeno ima značajan utjecaj na zadovoljstvo odnosom, no ta veza nije isključivo jednosmjerna kao što bi se dalo pretpostaviti s obzirom na sve dosad rečeno u ranijem tekstu. Opisane uloge humora tiču se općenitog, odnosno uvriježenog pogleda na humor koji ga vidi kao jednodimenzionalan i pozitivan konstrukt koji potiče koheziju, međusobnu privlačnost i suradnju (Martin, 2007). Međutim, humor također može biti i neadaptivan te uzrokovati deterioraciju odnosa, povredu digniteta osobe i eskalaciju konflikta.

Jedan od uvjeta za doživljavanje nečega duhovitim i smiješnim u Teoriji benigne povrede (engl. *The benign violation theory*; McGraw i Warren, 2010) jest da humoristična situacija mora uključivati određeno kršenje (prijetnju identitetu i ugrozu psihološke dobrobiti, nepoštivanje društvenih i kulturalnih normi, kršenje logičkih pravila) koje se doživljava u bezopasnoj i sigurnoj situaciji. Samo ako se kršenje interpretira kao isključivo hipotetsko i psihološki udaljeno, drugi će ga smatrati prihvatljivim i pokušaj humora bit će uspješan (McGraw i Warren, 2010). Ako postoji povreda norme ili identiteta prema određenim skupinama ili inferiornim i omraženim članovima grupe u, za njih, nesigurnoj situaciji, gdje su kršenja doživljena kao hostile i vjerojatna, takav humor rezultat će diskriminacijom, poniženjem, manipulacijom ili napadom na osobu ili skupine. Takvo korištenje humora u skladu je s teorijama superiornosti koje smatraju da se humor koristi radi osjećaja zadovoljstva i jačanja samopouzdanja koji proizlazi iz pokazivanja nadmoći i društvene usporedbe prema dolje (Ferguson i Ford, 2008). Ovakvo viđenje humora u suprotnosti je s humorom koji potiče grupnu koheziju i ugodne emocije, pa se upravo iz tog razloga pozitivno (adaptivno) korištenje humora sagledava neovisno od negativnog (neadaptivnog, nezdravog) korištenja humora.

Martin i suradnici (2003) razvili su najčešće korištenu mjeru stilova humora koja pretpostavlja četiri načina korištenja humora u svakodnevnim situacijama, a koji su definirani dvjema dimenzijama: 1) humor usmjeren na sebe ili na druge i 2) dobronamjeran, pozitivan ili hostile, negativan humor. Dok zbijanje šala na svoj račun u dimenziji humora orijentiranog na sebe ima važnu ulogu u nošenju sa stresom i zadržavanjem optimističnog pogleda na svijet (samopoboljšavajući stil humora), odnosno služi kao svojevrsni obrambeni mehanizam i način izbjegavanja suočavanja s neugodnim emocijama i problemima (samoporažavajući stil humora), u kontekstu interpersonalnih odnosa značajniju ulogu ima dimenzija humora usmjerenog na druge osobe kojoj pripadaju afilijativni i agresivni stil humora (Martin i sur., 2003). Afilijativni stil humora odnosi se na uvriježeno shvaćanje humora - zbijanje šala, duhovite interakcije i nasmiijavanje drugih te upravo taj stil humora ima najveću ulogu u intenziviranju kohezije i poboljšavanju odnosa s drugima. S druge strane, agresivni stil humora ima za cilj hostile kritiziranje i manipuliranje drugima te izražavanje uvredljivih i neprimjerenih komentara u obliku zadirkivanja, sarkazma, cinizma, i sl. Takvo

pozitivno, odnosno negativno korištenje humora u bliskom odnosu ima istaknut utjecaj u vrednovanju odnosa te njegovoj stabilnosti i kvaliteti što se odražava na mjerama zadovoljstva vezom.

Istraživanja konzistentno pokazuju povezanost pozitivnog stila humora i većeg zadovoljstva odnosom, dok se negativno korištenje humora u odnosu povezuje s nižom kvalitetom veze i nezadovoljstvom u odnosu (Antonovici i sur., 2016; Caird i Martin, 2014; Hall, 2017; Miczo i Averbeck, 2020). Pozitivno korištenje humora, bilo da ga koristimo sami ili ga percipiramo od strane druge osobe u odnosu, doprinosi većoj povezanosti i intimnosti među partnerima, općenito boljem raspoloženju u odnosu te konstruktivnijem pristupu rješavanju problema i nošenja sa stresnim situacijama. Zbog toga će interakcije u odnosu postati ugodnije, a partneri zadovoljniji vezom (Hall, 2013, 2017). Suprotno tome, prisutnost negativnog humora u odnosu ukazuje na osuđivanje, ismijavanje i manjak poštovanja prema partneru što dovodi do gubitka sigurnosti i povjerenja među partnerima te, naposljetku, nezadovoljstva odnosom (Hall, 2017; Miczo i Averbeck, 2020).

S ciljem ispitivanja različitih načina korištenja humora isključivo u romantičnim, odnosno bračnim odnosima, De Koning i Weiss (2002) razvili su Upitnik humora u odnosima (engl. *The Relational Humor Inventory*) pri čemu su definirali načine korištenja i funkcije humora koje su prisutne u romantičnim dijadama. Uz pozitivnu (izražavanje ugodnih emocija i zbližavanje partnera) i negativnu funkciju humora (ponižavanje, kritiziranje, pasivna-agresivnost u vezi), ukazali su na postojanje još jedne funkcije humora u odnosima. Instrumentalni, odnosno izbjegavajući humor, koristi se s ciljem smirivanja tenzija, ublažavanja neugodnih osjećaja i izbjegavanja sukoba ili njihove eskalacije. Takvo korištenje humora povezano je s premještanjem fokusa s konflikta, odnosno izbjegavanjem suočavanja s problemima (Butzer i Kuiper, 2008) te, naposljetku, udaljavanjem i povlačenjem iz odnosa (De Koning i Weiss, 2002). Parovi koji su zadovoljni svojim odnosom bit će motivirani razriješiti konflikt, konstruktivno pristupiti problemu i očuvati vezu, pa će tako u manjoj mjeri koristiti instrumentalni humor tijekom konfliktne situacije (Butzer i Kuiper, 2008). Sukob će eskalirati, a problem će ostati neriješen kod parova koji tijekom konfliktne situacije koriste negativni humor što će imati utjecaj na procjenu niže bliskosti s partnerom nakon konflikta (Campbell i sur., 2008).

U konačnici, viša razina agresivnog i niža razina pozitivnog humora, kako u konfliktnim, tako i u svakodnevnim situacijama, povezani su s pogoršanjem odnosa i nižim zadovoljstvom u vezi, što se odražava na nestabilnost veze i veću mogućnost prekida odnosa. U naknadnom testiranju 5 mjeseci nakon istraživanja, Caird i Martin (2014) mogli su točno predvidjeti ostanak u vezi ili prekid veze u 75% slučajeva s obzirom na odsutnost afilijativnog stila humora u odnosu, gdje je niža razina afilijativnog humora bila povezana s prekidom veze. Korištenje negativnog humora u odnosu jasno predviđa i rastavu braka, no postoje neke rodne specifičnosti u ličnosti koje se odražavaju na korištenje ovog stila humora. Tako će hostilnost i manjak topline koji su sadržani u agresivnom humoru kod muškaraca, a neugodne emocije i nesigurnost sadržane u samoporažavajućem humoru kod žena dovesti do većih problema u bračnoj stabilnosti i nezadovoljstvu odnosom (Saroglou i sur., 2010). Kod rastavljenih se parova pokazalo da se partneri u takvim odnosima razlikuju s obzirom na naviku korištenja agresivnog humora. Njime se iznosi kritika, negodovanje i nepoštivanje određenih normi, pa ne čudi da će neravnoteža u korištenju agresivnog stila humora dodatno naglasiti temeljne razlike u potrebama i vrijednostima partnera (Saroglou i sur., 2010).

Opisani nalazi nisu ograničeni samo na romantične odnose, pa tako i u platonskim odnosima stilovi humora i sličnosti u njihovom korištenju mogu biti odraz stabilnosti i kvalitete odnosa. I tu uočavamo značajnu ulogu stilova humora koji olakšavaju zbližavanje s drugom osobom i potiču pozitivne interakcije, pa će se u početnim fazama odnosa negativni stilovi humora koristiti u znatno manjoj mjeri kako bi se izbjeglo neslaganje i pojava nesigurnosti pri započinjanju odnosa (Shipman i sur., 2019). Korištenje pozitivnih stilova humora povezano je sa socijalnom kompetencijom i većom uspješnosti u iniciranju odnosa, dok je viša razina negativnih stilova humora povezana s nižim sposobnostima u pokazivanju emocionalne potpore i suosjećanja s drugom osobom te manjkom vještina upravljanja konfliktima (Yip i Martin, 2006). Takvi rezultati upućuju na višestruku isprepletenost stilova humora i emocionalne inteligencije čija je uloga itekako važna u dugotrajnim neromantičnim odnosima. Stoga iznenađuje gotovo nepostojeći interes za stilove i funkcije humora koji se koriste u jednom od takvih odnosa - primarnoj obitelji; grupi koja nas oblikuje i u kojoj provedemo značajan dio svojeg života.

Humor u obitelji

Obiteljsko funkcioniranje ima temeljan utjecaj na razvoj, kvalitetu života i funkcioniranje svakog od njezinih članova, a neke od najčešćih dimenzija po kojima se razlikuju funkcionalne (zdrave, uravnotežene) od disfunkcionalnih obitelji (nezdravih, neuravnoteženih) su bliskost među članovima obitelji, komunikacija, sposobnost za rast, prilagodba ili fleksibilnost, afektivna uključenost te kontrola ili stil vodstva u obitelji (Buehler, 1990; prema Merkaš, 2012). Kako je komunikacija jedna od glavnih dimenzija u većini modela obiteljskog funkcioniranja, obiteljski komunikacijski obrasci i humor u kontekstu obiteljskih interakcija trebali bi imati utjecaj na to kako djeca uče izražavati i koristiti humor u interpersonalnim odnosima tijekom života.

U literaturi se spominju dvije glavne hipoteze o utjecaju obiteljskih komunikacijskih obrazaca na individualne razlike u korištenju humora: 1) hipoteza modeliranja i potkrepljenja (engl. *The Modeling/Reinforcement Hypothesis*) i 2) hipoteza nošenja sa stresom (engl. *The Stress and Coping Hypotheses*) (Manke, 1998). Hipoteza modeliranja i potkrepljenja pretpostavlja da roditelji koji često koriste humor u svojim svakodnevnim interakcijama predstavljaju model svojoj djeci preko kojih djeca uče kako koristiti humor te svojim pozitivnim odgovorima i reakcijama na dječje pokušaje humora potiču njegovo buduće korištenje i duhovito izražavanje (McGhee i sur., 1986). Hipoteza nošenja sa stresom s druge strane pretpostavlja da se humor kod djece razvija kao odgovor na doživljeni stres, anksioznost i nesigurnost u hladnom, konfliktnom i hostilnom obiteljskom okruženju, a predstavlja mehanizam nošenja sa stresnom situacijom, način izražavanja neugodnih emocija (tzv. „ispušni ventil“) te privlačenja pažnje emocionalno distanciranih roditelja (McGhee, 1980).

Dosad provedena istraživanja nisu konzistentna i imaju određenih metodoloških nedostataka, no rezultati ipak većinom naginju u korist hipoteze nošenja sa stresom. Djeca te adolescenti koji su se češće upuštali u korištenje humora imali su roditelje koji su pokazivali niže razine topline i nježnosti, a obiteljsko okruženje je bilo opisano nižim razinama kohezije i većim konfliktom među članovima obitelji (Prasinos i Tittler, 1981). Ipak, genetski faktori bi mogli biti ključni te posredovati uz okolinske faktore, jer ista povezanost nije pronađena

kod djece u posvojiteljskim obiteljima (Manke, 1998). Što se tiče hipoteze modeliranja i potkrepljenja, istraživanja pokazuju važnost spola roditelja pri modeliranju korištenja humora, što znači da je ekspresija humora kod muškarca bila povezana s očevim humorom, dok je humor majke bio povezan s responzivnim humorom kod žena (McGhee i sur., 1986). Također, nije nužno da se ove hipoteze međusobno isključuju, pa bi tako različito obiteljsko funkcioniranje i okruženje moglo imati utjecaj na usvajanje različitih stilova humora. Upravo su do tog zaključka došli Kazarian i suradnici (2010), pokazavši kako su toplina, prihvaćanje i sigurnost od strane roditelja povezana s adaptivnim, pozitivnim stilovima humora kod djeteta, dok su odbacivanje i hostilnost roditelja bili povezani s negativnim stilovima humora kod djeteta.

Ispitivanjem svih čimbenika koji utječu na obiteljsko funkcioniranje, zaključuje se o kvaliteti obiteljskog života, odnosno zadovoljstva istim (Kovčo Vukadin i sur., 2016). Korištenje humora u obitelji povezano je s višestrukim pozitivnim učincima, a neki od njih su održavanje pozitivnog pogleda na život, obiteljsko veselje, olakšavanje interakcija i iskazivanje topline, smirivanje tenzija, bolje nošenje sa stresom i smanjena anksioznost (Wuerffel, 1986; prema DiDomenico, 2012). Kod obitelji s djecom s invaliditetom ili teškoćama u razvoju, humor se pojačano koristi kao jedan od načina nošenja sa svakodnevnim obiteljskim stresovima (Slaviček, 2019), a takvo korištenje humora koje je ekvivalentno samopodržavajućem stilu humora, povezano je s većim zadovoljstvom, zajedništvom i fleksibilnosti u prilagodbi na nove izazove i promjene u obitelji (Rieger i McGrail, 2013). To se posebno očitovalo u situaciji iznenadne promjene i pojačanog stresa, straha i anksioznosti koju je uzrokovala pandemija COVID-19. Prilikom općeg *lockdowna* u prva 3 mjeseca pandemije, kada su nam članovi obitelji, tj. članovi kućanstva bili jedini dopušteni bliski, odnosno fizički kontakti, korištenje pozitivnih stilova humora u obitelji bilo je povezano s nižim doživljajem stresa i većim zadovoljstvom obitelji, dok je korištenje negativnih stilova humora bilo povezano s višom razinom doživljenog stresa i nižim zadovoljstvom obitelji (Fritz, 2022).

Spomenuti zaključci naravno nisu ograničeni samo na visokostresne situacije koje smo doživjeli prethodne tri godine, već se isto opaža i u svakodnevnim, uobičajenim životnim situacijama. Povećano korištenje humora u obitelji ima utjecaj na veće zadovoljstvo

obiteljskim životom (Gonzales i Mierop, 2004). Naravno, pozitivno korištenje humora, koje je povezano s otvorenom komunikacijom, većom ekspresivnošću te slobodnijim izražavanjem osjećaja i stavova u obitelji, u pozitivnoj je korelaciji s većim zadovoljstvom obiteljskim životom, dok se za negativno korištenje humora pokazalo suprotno – ono je bilo povezano s nižim zadovoljstvom obiteljskim životom (DiDomenico, 2012). Zadovoljstvo obitelji i obiteljsko funkcioniranje neodvojivi su dio individualne evaluacije zadovoljstva životom, stoga ne čudi da su kohezija, komunikacija, fleksibilnost i zadovoljstvo u obitelji povezani s većim zadovoljstvom vlastitim životom općenito (Szczęsniak i Tułeczka, 2020). Zadovoljstvo obitelji nerijetko je sadržano u mjerama procjene zadovoljstva vlastitim životom kao jedna od domena (Kovčo Vukadin i sur., 2016) te ima puno važniju ulogu u apsolutnoj evaluaciji zadovoljstva vlastitim životom u usporedbi s ostalim domenama života koje su određene zadovoljstvom poslom, prijateljskim odnosima, i sl. (Rojas, 2007). Sukladno tome, poznavanjem humora u obitelji mogli bismo dobiti indirektni uvid u različite aspekte funkcioniranja obitelji kao sustava, ali i pojedinog člana obitelji.

U Hrvatskoj je utjecaj obitelji posebno važan, s obzirom da prema podacima Eurostata iz 2022. godine, čak 78.2% mladih u Hrvatskoj u dobi od 18. do 34. godine živi s roditeljima, što je postotak koji raste iz godine u godinu, a ujedno je to i najveći postotak mladih u Europskoj Uniji koji ostaju u svom roditeljskom domu u punoljetnosti (Eurostat, 2023). Kod populacije studenata koji nastavljaju svoje obrazovanje umjesto zasnivanja radnog odnosa i ostvarenja financijske neovisnosti, osim nepromijenjenog obiteljskog utjecaja i životne sredine, prijelaz u punoljetnost ne predstavlja potpuni prelazak iz razdoblja adolescencije te pomak u preuzimanju uloge odraslih i novih odgovornosti i izazova koji ona donosi (Arnett, 2006). Osobama u razdoblju odraslosti u nastajanju (18-25 godina) primarna obitelj još uvijek pruža visoku razinu emocionalne i financijske podrške (Aquilino, 2006) i nastavlja imati istaknutu, a sudeći prema spomenutim statistikama i sve dugotrajniju ulogu u životu pojedinca zbog čega je važno kako taj sustav funkcionira i kako se procjenjuje obiteljska kvaliteta života. Kako smo već spomenuli, te informacije moguće je sagledati s aspekta korištenja humora u obitelji i time ostvariti bolje razumijevanje različitih obiteljskih ponašanja te funkcioniranja obitelji i njezinih članova.

CILJ, PROBLEMI I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA

Vodeći se ranije spomenutim nalazima i zapaženom povezanošću između korištenja humora i raznih aspekata psihološke dobrobiti te zbog podzastupljenosti istraživanja humora u obiteljskom kontekstu, cilj ovog istraživanja bio je ispitati povezanost između procjene korištenja humora unutar obitelji, odnosno funkcija obiteljskog humora, nekih karakteristika obiteljskog funkcioniranja te zadovoljstva obiteljskim životom kod studenata u Republici Hrvatskoj koji žive s primarnom obitelji.

Problem 1. Ispitati postoji li povezanost između različitih funkcija korištenja humora unutar obitelji i nekih karakteristika obiteljskog funkcioniranja.

Hipoteza 1a. Studenti koji procjenjuju da se u njihovoj obitelji u većoj mjeri koristi pozitivni humor imat će viši rezultat na mjerama obiteljske kohezije i kvalitete obiteljske komunikacije.

Hipoteza 1b. Studenti koji procjenjuju da se u njihovoj obitelji u većoj mjeri koriste negativni i instrumentalni humor imat će niži rezultat na mjerama obiteljske kohezije i kvalitete obiteljske komunikacije.

Problem 2. Ispitati postoji li povezanost između različitih funkcija korištenja humora unutar obitelji i zadovoljstva obiteljskim životom.

Hipoteza 2a. Studenti koji procjenjuju da se u njihovoj obitelji u većoj mjeri koristi pozitivni humor imat će viši rezultat na mjeri zadovoljstva vlastitim obiteljskim životom.

Hipoteza 2b. Studenti koji procjenjuju da se u njihovoj obitelji u većoj mjeri koriste negativni i instrumentalni humor imat će niži rezultat na mjeri zadovoljstva vlastitim obiteljskim životom.

Problem 3. Ispitati doprinos varijabli obiteljskog humora u objašnjenju zadovoljstva obiteljskim životom povrh karakteristika obiteljskog funkcioniranja.

Hipoteza 3. Varijable obiteljskog humora imat će značajan doprinos u objašnjenju varijance zadovoljstva obiteljskim životom povrh karakteristika obiteljskog funkcioniranja. Pozitivno korištenje humora u obitelji imat će značajan pozitivan doprinos u objašnjenju varijance zadovoljstva obiteljskim životom, odnosno veći rezultat na mjeri pozitivnog humora predviđat će veće zadovoljstvo obiteljskim životom, dok će negativno i instrumentalno korištenje humora u obitelji imati značajan negativan doprinos u objašnjenju varijance zadovoljstva obiteljskim životom, odnosno veći rezultat na mjerama negativnog i instrumentalnog humora predviđat će niže zadovoljstvo obiteljskim životom.

METODA

Postupak

Istraživanje se provodilo tijekom ožujka i travnja 2023. godine, a podaci su prikupljeni putem online upitnika kreiranog pomoću alata *Google Obrasci*. Poziv za sudjelovanje u istraživanju zajedno s poveznicom za upitnik proslijeđen je na *mailing* listu studenata psihologije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a isti mail s pozivnicom za sudjelovanje proslijeđen je i ostalim studijima psihologije u Republici Hrvatskoj (Fakultet hrvatskih studija, Hrvatsko katoličko sveučilište te Sveučilišta u Rijeci, Osijeku i Zadru). Poziv za sudjelovanje također je objavljen i u nekolicini studentskih *Facebook* grupa namijenjenima studentima različitih fakultetskih usmjerenja. Kriterij za sudjelovanje u istraživanju bio je da su sudionici studenti i da trenutno žive s obitelji s kojom su odrasli, odnosno sa svojom primarnom obitelji. U uputi prije početka rješavanja upitnika navedena je svrha istraživanja te e-mail autorice i mentorice u slučaju dodatnih pitanja i komentara. Također je naglašeno da je sudjelovanje u istraživanju u potpunosti dobrovoljno i anonimno te da će se odgovori sudionika prikazati isključivo na grupnoj razini. Sudjelovanje u istraživanju nije uzrokovalo razinu neugode ili stresa veću od one koja se doživljava u svakodnevnim situacijama. Ispunjavanje upitnika trajalo je otprilike 10 minuta.

Instrumenti

Primijenjeni online upitnik sastojao se od prevedenog i modificiranog Upitnika humora u odnosima (engl. *The Relational Humor Inventory*) prilagođenog za primjenu na obitelji, Skale obiteljskog funkcioniranja i Skale zadovoljstva obitelji, a u posljednjem dijelu upitnika prikupljeni su sociodemografski podaci o spolu, dobi, visokom učilištu, mjestu stanovanja, broju članova kućanstva, strukturi obitelji, socio-ekonomskom statusu obitelji te financijskoj ovisnosti sudionika o roditeljima. Različite strukture obitelji preuzete su iz rada Maleš i Kušević (2011), a sudionicima je u upitniku ponuđeno objašnjenje uz termine koji su im eventualno nepoznati (*binuklearna obitelj* – nova obitelj zasnovana nakon razvoda braka

roditelja; *višegeneracijska obitelj* – obitelj u kojoj žive roditelji, djeca, bake, djedovi ili drugi krvni srodnici).

Korištenje humora u obitelji

U svrhu ispitivanja načina korištenja humora u obiteljima koristili smo prilagođeni i prevedeni *Upitnik humora u odnosima* (engl. *The Relational Humor Inventory, RHI*; De Koning i Weiss, 2002). Izvorni upitnik na engleskom jeziku mjeri tri različite funkcije humora u romantičnim, odnosno bračnim odnosima: *pozitivni humor* opisuje se kao pozitivan doprinos odnosima te su njegove funkcije zbližavanje, privlačenje i povezivanje partnera, *negativni humor* opisuje se kao oblik pasivne-agresivnosti u odnosu, a njegova je funkcija izražavanje neugodnih emocija i manipulacija partnera, dok se *instrumentalni humor* koristi u svrhu sprječavanja sukoba, izbjegavanja suočavanja s neugodnim emocijama te smirivanja tenzija. Za potrebe svog istraživanja humora u obiteljima, DiDomenico (2012) modificirala je čestice spomenutog upitnika kako bi se one odnosile na obiteljske odnose (primjerice, čestica „*My partner's humor can be really aggressive.*“ modificirana je u „*My family's humor can be really aggressive.*“). Prilagođena verzija upitnika sastoji se, jednako kao i izvorna verzija, od 34 čestice koje ispituju pozitivno, negativno i instrumentalno korištenje humora u obitelji. Sudionici procjenjuju u kojoj je mjeri čestica točna za njihovu obitelj na ljestvici od 1 do 7, gdje 1 označava da je tvrdnja u potpunosti netočna za njihovu obitelj, dok 7 označava da je tvrdnja u potpunosti točna za njihovu obitelj. Rezultat na pojedinoj podljestvici dobiva se računanjem prosjeka čestica koje čine podljestvicu, pri čemu viši rezultat označava korištenje te funkcije humora u većoj mjeri. Prije računanja rezultata na podljestvici pozitivnog humora potrebno je obrnuto bodovati 20. česticu („*Članovima moje obitelji ne sviđa se smisao za humor drugih članova.*“). Za potrebe ovog istraživanja prilagođena verzija upitnika prevedena je na hrvatski jezik metodom dvostrukog prijevoda od strane četiri nezavisna prevoditelja, izvorna govornika hrvatskog jezika koji su fluentni u engleskom jeziku (autorica ovog istraživanja, magistra psihologije, student diplomskog studija engleskog jezika i književnosti te magistra engleskog jezika i književnosti). Prijevodi na hrvatski jezik od strane dva nezavisna prevoditelja međusobno su uspoređeni i objedinjeni u konačnu inačicu prijevoda, koja je opet prevedena na engleski jezik od strane druga dva

nezavisna prevoditeljja kako bi se napravila usporedba s izvornim materijalom i kako bi se raspravilo o mogućim izmjenama čestica. Metodom unutarnje konzistencije provjerena je pouzdanost podljestvica prevedene verzije upitnika (skala pozitivnog humora: $\alpha=.88$; skala negativnog humora: $\alpha=.78$; skala instrumentalnog humora: $\alpha=.87$). U istraživanju DiDomenico (2012) koeficijenti pouzdanosti iznosili su $\alpha=.93$ za skalu pozitivnog humora, $\alpha=.81$ za skalu negativnog humora i $\alpha=.91$ za skalu instrumentalnog humora. Hrvatski prijevod *Upitnika humora u odnosima* prilagođenog za obitelji koji je korišten u ovom istraživanju nalazi se u prilogu A.

Obiteljsko funkcioniranje

Kako bismo izmjerili obiteljsko funkcioniranje, koristili smo *Skalu obiteljskog funkcioniranja (SOF; Merkaš, 2012)* konstruiranu prema teoriji Kružnog modela bračnog i obiteljskog sustava (Olson i Gorall, 2003). Model opisuje dinamiku obiteljskog sustava i razinu obiteljskog funkcioniranja, a sastoji se od tri dimenzije (obiteljska fleksibilnost, kohezija i komunikacija) koje predstavljaju tri podljestvice u *Skali obiteljskog funkcioniranja*. U ovom istraživanju korištene su dvije podljestvice (podljestvica *obiteljske kohezije* koja mjeri emocionalnu povezanost i bliskost članova obitelji te podljestvica *obiteljske komunikacije* koja mjeri kvalitetu komunikacije u obitelji). Svaka se podljestvica sastoji od 7 čestica, a sudionici procjenjuju u kojoj mjeri čestice točno opisuju njihovu obitelj koristeći skalu od 4 stupnja, gdje 1 označava da je čestica potpuno netočna za njihovu obitelj, a 4 da je potpuno točna za njihovu obitelj. Rezultati na podljestvicama dobivaju se računanjem prosjeka čestica koje čine pojedinu podljestvicu, pri čemu viši rezultat označava veću razinu obiteljske kohezije, odnosno kvalitetniju obiteljsku komunikaciju. Prije računanja rezultata na podljestvicama potrebno je obrnuto bodovati čestice koje su formulirane u negativnom smjeru. Metodom unutarnje konzistencije dobivena je visoka pouzdanost podljestvica u ovom istraživanju (skala obiteljske kohezije: $\alpha=.92$; skala obiteljske komunikacije: $\alpha=.90$). Koeficijenti pouzdanosti u istraživanju Merkaš (2012) iznose $\alpha=.82$ za skalu obiteljske kohezije, kao i za skalu obiteljske komunikacije.

Zadovoljstvo obitelji

Zadovoljstvo obitelji izmjerili smo korištenjem *Skale zadovoljstva obitelji* (Merkaš, 2012) koja mjeri zadovoljstvo različitim dimenzijama obiteljskog života (zadovoljstvo obiteljskom komunikacijom, zajedništvom, podrškom, pravilima ponašanja i rješavanjem problema u obitelji). Svaku od ovih pet dimenzija zadovoljstva obitelji mjeri po jedna čestica, pa se tako ova kratka skala sastoji od samo pet čestica. Sudionici procjenjuju koliko su zadovoljni pojedinom dimenzijom funkcioniranja obitelji koju opisuje čestica koristeći skalu od 4 stupnja, gdje 1 označava da su jako nezadovoljni, a 4 označava da su jako zadovoljni. Ukupni rezultat općeg zadovoljstva obitelji dobiva se računanjem prosjeka svih pet čestica, pri čemu viši rezultat označava veće općenito zadovoljstvo obitelji. Metodom unutarnje konzistencije dobivena je visoka pouzdanost skale ($\alpha=.92$), dok koeficijent pouzdanosti u istraživanju Merkaš (2012) iznosi $\alpha=.88$.

Sudionici

Ciljna populacija za istraživanje bili su studenti Republike Hrvatske koji žive s primarnom obitelji, odnosno obitelji s kojom su odrasli. Kako smo se odlučili ispitati populaciju studenata zbog dostupnosti i jednostavnijeg prikupljanja podataka, morali smo postaviti dodatan uvjet kako bi u obradu ušli samo oni studenti koji još uvijek žive s primarnom obitelji i kojima su interakcije s primarnom obitelji dio svakodnevice kako bismo dobili realnije podatke o obiteljskom sustavu. U istraživanju je sudjelovala 221 osoba, od čega je iz daljnje analize isključeno 5 osoba koje su odgovorile da ne žive sa svojom primarnom obitelji (označen negativan odgovor na pitanje „Živim sa svojom primarnom obitelji“). Stoga se uzorak u konačnici sastoji od 216 osoba, od kojih je 74.5% ispitanih ženskog roda, 25% muškog roda, dok je jedna osoba (0.5%) izabrala odgovor „drugo“. Raspon dobi kretao se od 18 do 36 godina, dok je prosječna dob bila 22.13 godina ($SD = 2.59$). Detaljan opis uzorka prema visokom učilištu, mjestu stanovanja, strukturi obitelji, broju članova kućanstva, socio-ekonomskom statusu obitelji i financijskoj ovisnosti prikazan je u tablici 1.

Tablica 1*Prikaz sociodemografskih karakteristika uzorka (N=216)*

Varijabla	Kategorija	%
Visoko učilište	Sveučilište u Zagrebu	67.1
	Sveučilište u Splitu	20.8
	Sveučilište u Zadru	4.2
	Sveučilište u Rijeci	2.8
	Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku	1.4
	Drugo	3.7
Mjesto stanovanja	Veliki grad (više od 100 000 stanovnika)	63.0
	Srednji grad (od 7000 do 100 000 stanovnika)	20.8
	Mali grad (više od 2000 stanovnika)	5.1
	Selo	11.1
Struktura obitelji	Dvoroditeljska	71.8
	Jednoroditeljska	9.7
	Višegeneracijska	15.3
	Binuklearna	2.3
	Drugo	0.9
Broj članova kućanstva	2	4.6
	3	17.6
	4	46.8
	5	21.8
	6	5.6
	7 i više	3.6
Socio-ekonomski status obitelji	Znatno niži od prosjeka	1.9
	Nešto niži od prosjeka	7.4
	Prosječan	54.6
	Nešto viši od prosjeka	32.4
	Znatno viši od prosjeka	3.7
Financijska ovisnost	Ovisan/na	84.7
	Neovisan/na	15.3

REZULTATI

Statistička obrada prikupljenih podataka provedena je pomoću računalnog programa za statističku analizu *IBM SPSS Statistics*, verzija 20.0.

Prije početka statističke obrade provjereni su normaliteti distribucija za varijable pozitivnog, negativnog i instrumentalnog humora, obiteljske kohezije, obiteljske komunikacije i zadovoljstva obitelji, što je jedan od preduvjeta za primjenu parametrijskih statističkih metoda. Primijenili smo Kolmogorov-Smirnov test (K-S) test normaliteta distribucije koji se interpretira s obzirom na p vrijednost, pa tako ako test nije značajan (p veći od 0.05) zaključujemo da su podaci normalno distribuirani. Ipak, ovaj test osjetljiv je na veličinu uzorka, pa za veće uzorke može pokazati da distribucija značajno odstupa od normalne iako su prisutna zanemariva odstupanja (Field, 2009). Iz tog smo razloga također provjerili vrijednosti asimetričnosti i spljoštenosti distribucija za ispitane varijable koje su, uz deskriptivne podatke, prikazane u tablici 2.

Tablica 2

Deskriptivni podaci te vrijednosti asimetričnosti i spljoštenosti distribucija ispitanih varijabli (N=216)

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>K-S</i>	<i>p</i>	<i>A</i>	<i>S</i>
Pozitivni humor	5.10	1.82	1	7	0.12	<.001	-1.01	0.76
Negativni humor	3.80	0.99	2	7	0.04	.200	0.22	0.17
Instrumentalni humor	3.78	1.10	1	7	0.05	.200	-0.19	0.12
Obiteljska kohezija	2.92	0.74	1	4	0.11	<.001	-0.67	-0.16
Obiteljska komunikacija	2.90	0.74	1	4	0.09	<.001	-0.26	-0.85
Zadovoljstvo obitelji	2.83	0.85	1	4	0.10	<.001	-0.42	-0.71

Legenda: M – aritmetička sredina, SD – standardna devijacija, min – najmanji postignut rezultat, max – najveći postignut rezultat, K-S – Kolmogorov-Smirnov test, A – asimetričnost, S – spljoštenost

Kolmogorov-Smirnov test normaliteta distribucije za varijable negativnog i instrumentalnog humora pokazao se neznačajnim ($p > .05$), na temelju čega možemo

zaključiti da su njihove distribucije normalne. Za ostale varijable navedeni testovi pokazuju odstupanja od normalne distribucije, ali pregledom vrijednosti asimetričnosti i spljoštenosti distribucija vidljivo je da ne prelaze dopuštene vrijednosti koje su u granicama ± 3.0 za asimetričnost i ± 10.0 za spljoštenost (Kline, 2005), stoga možemo zaključiti da su naši podaci za navedene varijable distribuirani normalno i da možemo primijeniti parametrijsku statistiku. Iako su naši rezultati distribuirani normalno, distribucije se diskretno naginju udesno u smjeru negativne asimetričnosti (osim za varijablu negativnog humora) te pregledom aritmetičkih sredina vidimo da su prosječni odgovori nešto bliži višim vrijednostima mogućeg raspona rezultata. Takve rezultate možemo objasniti time što smo ispitali populaciju studenata koji žive s primarnom obitelji, a jedan od razloga njihovog ostanka u roditeljskom domu u punoljetnosti može biti općenito bolje funkcioniranje obiteljskog sustava i veće zadovoljstvo obiteljskim životom, što jednim dijelom vjerojatno utječe na odluku o nastavku suživota s primarnom obitelji.

U svrhu provjere postojanja razlika na varijablama obiteljskog humora, dimenzija obiteljskog funkcioniranja i zadovoljstva obiteljskim životom s obzirom na spol i obiteljsku strukturu provedeni su t-testovi za nezavisne uzorke, a za provjeru razlikovanja na navedenim varijablama s obzirom na socio-ekonomski status provedena je jednosmjerna analiza varijance. Nije dobivena statistički značajna razlika u procjeni korištenja različitih funkcija obiteljskog humora, obiteljske kohezije i komunikacije te zadovoljstva obiteljskim životom s obzirom na spol i obiteljsku strukturu (tablični prikaz rezultata nalazi se u prilogima B i C). Provedbom jednosmjerne analize varijance za provjeru razlikovanja na ispitanim varijablama s obzirom na socio-ekonomski status dobiveno je značajno razlikovanje između grupa na varijablama obiteljske kohezije ($F(2,213) = 9.29, p < .01$) i obiteljske komunikacije ($F(2,213) = 4.48, p < .05$). Kako bismo utvrdili između kojih grupa postoje značajne razlike, primijenili smo Scheffeov post hoc postupak.

Rezultati, odnosno aritmetičke sredine na varijabli obiteljske kohezije značajno se razlikuju između sudionika čije su obitelji ispodprosječnog i prosječnog socio-ekonomskog statusa ($MD = -.74, p < .01$) te ispodprosječnog i iznadprosječnog socio-ekonomskog statusa ($MD = -.58, p < .01$), gdje sudionici s obiteljima ispodprosječnog socio-ekonomskog statusa

procjenjuju koheziju vlastite obitelji značajno manjom. Značajno lošijom procjenjuju i obiteljsku komunikaciju u odnosu na sudionike s obiteljima prosječnog socio-ekonomskog statusa ($MD = -.53, p < .05$), dok između ostalih grupa nisu utvrđene značajne razlike. Ovakvi rezultati u skladu su s dosadašnjim istraživanjima koja pokazuju da obitelji nižeg financijskog statusa pokazuju lošije općenito obiteljsko funkcioniranje i kvalitetu života (Mansfield i sur., 2013), niže zadovoljstvo obiteljskim odnosima i ugroženo psihosocijalno funkcioniranje djece u takvim obiteljima (Ajduković, i Rajhvajn Bulat, 2012).

Kako bismo odgovorili na problem istraživanja i provjerili postavljene hipoteze, izračunati su Pearsonovi koeficijenti korelacije između varijabli pozitivnog, negativnog i instrumentalnog humora te varijabli obiteljske kohezije, obiteljske komunikacije i zadovoljstva obitelji. Dobivene vrijednosti prikazane su u tablici 3.

Tablica 3

Vrijednosti Pearsonovih koeficijenata korelacije između rezultata na ispitanim varijablama (N=216)

	1.	2.	3.	4.	5.	6.
1. Pozitivni humor	-					
2. Negativni humor	-.09	-				
3. Instrumentalni humor	.60*	.41*	-			
4. Obiteljska kohezija	.66*	-.24*	.35*	-		
5. Obiteljska komunikacija	.65*	-.30*	.34*	.84*	-	
6. Zadovoljstvo obitelji	.66*	-.26*	.39*	.83*	.84*	-

*Legenda: * $p < .001$*

Sukladno očekivanjima i dosadašnjim istraživanjima, korištenje pozitivnog humora u obiteljima značajno pozitivno korelira s obiteljskom kohezijom, obiteljskom komunikacijom i zadovoljstvom obitelji. Viši rezultat na mjeri pozitivnog humora povezan je s većim rezultatom na mjerama kohezije u obitelji, obiteljske komunikacije i zadovoljstva obiteljskim životom što potvrđuje naše hipoteze. Hipoteze su potvrđene i za korištenje negativnog humora u obitelji gdje su dobivene statistički značajne negativne korelacije, iako su vrijednosti koeficijenata korelacije nešto niže. Viši rezultat na mjeri negativnog humora

povezan je s nižim rezultatom na mjerama obiteljske kohezije, obiteljske komunikacije i nižim zadovoljstvom obiteljskim životom.

Što se tiče varijable instrumentalnog humora, dobivene su statistički značajne vrijednosti koeficijenata korelacije s varijablama obiteljske kohezije, obiteljske komunikacije i zadovoljstva obitelji, međutim smjer korelacija je suprotan od očekivanog. Pretpostavili smo da će veće korištenje instrumentalnog humora biti negativno povezano s razinom obiteljskog zajedništva, obiteljskom komunikacijom i zadovoljstvom obiteljskim životom, ali je dobiven pozitivan smjer korelacija između navedenih varijabli, stoga hipoteze za instrumentalni humor nisu potvrđene.

S ciljem ispitivanja treće hipoteze i doprinosa varijabli obiteljskog humora u objašnjenju zadovoljstva obiteljskim životom povrh karakteristika obiteljskog funkcioniranja, provedena je hijerarhijska regresijska analiza. Iako međusobna korelacija prediktora ne bi trebala biti prevelika, odnosno prelaziti 0.8 (Petz i sur., 2012), u našoj korelacijskoj matrici možemo vidjeti da su vrijednosti koeficijenata korelacije između varijabli obiteljskog funkcioniranja i njihova korelacija sa zadovoljstvom životom iznad navedene vrijednosti. Ipak, varijable obiteljskog funkcioniranja uvodimo u prvom koraku čime kontroliramo njihov utjecaj, a njihove korelacije s ostalim prediktorima ne prelaze .66. Također, provjerom kolinearnosti, dobivene vrijednosti faktora napuhavanja varijance (VIF) u prihvatljivom su rasponu od 1 do 5 (naše vrijednosti kreću se od 1.72 do 3.87). Hijerarhijsku smo analizu proveli u dva koraka, tako što smo u prvom koraku uveli varijable obiteljskog funkcioniranja (obiteljsku koheziju i obiteljsku komunikaciju), a potom u drugom koraku varijable obiteljskog humora (pozitivni, negativni i instrumentalni humor) kako bi ustanovili doprinose li značajno objašnjenju varijance zadovoljstva obiteljskim životom povrh varijabli obiteljskog funkcioniranja. Rezultati su prikazani u tablici 4.

Oba koraka hijerarhijske regresijske analize imala su značajan doprinos u objašnjenju varijance rezultata na kriterijskoj varijabli zadovoljstva obiteljskim životom. Prvi korak analize u kojem smo uveli varijable obiteljskog funkcioniranja objasnio je čak 75% varijance kriterija zbog visoke korelacije varijabla obiteljske kohezije i komunikacije sa zadovoljstvom obiteljskim životom. Iako je drugi korak hijerarhijske analize u kojem smo uveli varijable

obiteljskog humora objasnio samo dodatnih 2% varijance, njihov je doprinos bio statistički značajan. U konačnici je objašnjeno 77% varijance kriterijske varijable.

Varijabla pozitivnog humora nije imala značajan doprinos objašnjenju zadovoljstva obiteljskim životom, čemu je razlog vjerojatno visoka povezanost s kontrolnim varijablama obiteljskog funkcioniranja. Kako pozitivan humor potiče ugodnije emocije, interakcije te zbližavanje, njegov doprinos nije bio statistički značajan povrh varijabli obiteljske kohezije i komunikacije, koje na jednak način doprinose varijanci zadovoljstva obitelji. Varijable negativnog i instrumentalnog humora su pak imale značajan doprinos u objašnjenju kriterija, tako da je negativni humor imao negativan doprinos, a instrumentalni humor pozitivan doprinos.

Naknadna provedba višestruke regresijske analize pokazala je da varijable obiteljskog humora (pozitivni, negativni i instrumentalni humor) zajedno mogu objasniti 48% varijance zadovoljstva obiteljskim životom.

Tablica 4

Prikaz rezultata hijerarhijske regresijske analize za kriterijsku varijablu zadovoljstva obiteljskim životom (N=216)

	1. korak	2. korak
	β	B
Obiteljska kohezija	.45**	.40**
Obiteljska komunikacija	.46**	.39**
Pozitivni humor		.07
Negativni humor		-.09*
Instrumentalni humor		.12*
R^2	.75	.77
F	327.39**	141.02**
ΔR^2	.75	.02
ΔF	327.39**	4.87**

*Legenda: * $p < .05$, ** $p < .01$, β – standardizirani regresijski koeficijenti, R^2 – koeficijent multiple korelacije, F – F -omjer za statističku značajnost koraka, ΔR^2 – promjena u postotku objašnjene varijance nakon uvođenja određenog skupa varijabli, ΔF – promjena u vrijednosti F -omjera*

RASPRAVA

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati povezanost procjene različitih funkcija korištenja humora u obitelji (pozitivne, negativne i instrumentalne) s nekim aspektima funkcioniranja obiteljskog sustava i zadovoljstva obiteljskim životom kod studenata Republike Hrvatske koji žive s primarnom obitelji, tj. s obitelji s kojom su odrasli. Ovo istraživanje prvo je takvo istraživanje na ovim prostorima koje se bavi humorom u obitelji te njegovom povezanošću s obiteljskim funkcioniranjem i zadovoljstvom obiteljskim životom. Rezultati su uglavnom potvrdili naše hipoteze. Sukladno očekivanjima i potvrđujući postavljene hipoteze, veća razina pozitivnog korištenja humora u obitelji pokazala se povezanom s većom razinom zajedništva u obitelji, kvalitetnijom komunikacijom i većim zadovoljstvom obiteljskim životom. Zajedničko dijeljenje pozitivnih iskustava putem korištenja humora doprinosi općenitom osjećaju bezbrižnosti i sreće u odnosu te ugodnijim interakcijama među članovima obitelji, pa je povezanost pozitivnog korištenja humorom i zadovoljstva odnosom direktna i konzistentna (Hall, 2013). Rezultati su potvrdili postavljene hipoteze i za negativno korištenje humora u obitelji, čija je veća razina bila povezana s nižom razinom kohezije u obitelji, lošijom obiteljskom komunikacijom i nižim zadovoljstvom obiteljskim životom. Imajući na umu da se negativan humor odnosi na korištenje humora na agresivan način, u svrhu napada na druge članove obitelji, izrugivanja i manipuliranja, ne čudi kako bi njegovo korištenje moglo odražavati nezadovoljstvo u odnosu (Hall, 2017) ili narušeno obiteljsko funkcioniranje. Dosad provedena istraživanja u skladu su s ovakvim nalazima za pozitivno i negativno korištenje humora, kako u romantičnim odnosima (Antonovici i sur., 2016; Butzer i Kuiper, 2008; Caird i Martin, 2014; Hall, 2017), tako i u obiteljskim odnosima (DiDomenico, 2012; Gonzales i Mierop, 2004).

Što se tiče instrumentalnog korištenja humora, naši rezultati nisu potvrdili očekivanja. Vodeći se dosad provedenim istraživanjima i teorijom, pretpostavili smo da će korištenje instrumentalnog humora u obitelji biti povezano s nižom obiteljskom kohezijom, lošijom obiteljskom komunikacijom i nižim obiteljskim zadovoljstvom. Instrumentalni humor, negdje nazivan i izbjegavajućim humorom (Butzer i Kuiper, 2008), koristi se u svrhu

preveniranja i ublažavanja sukoba, smirivanja tenzija i neugodnih emocija (De Koning i Weiss, 2002). U konfliktnim situacijama, osobe koje su zadovoljnije svojim odnosom potrudit će se aktivno razriješiti nesuglasice, poticati slobodno izražavanje misli i osjećaja te surađivati na konstruktivnom rješavanju problema. Korištenje instrumentalnog humora tako ne predstavlja konstruktivan doprinos konfliktnim situacijama jer se izbjegava suočavanje s problemom i emocijama (Butzer i Kuiper, 2008). Ono može biti indikativno i za povlačenje iz odnosa i visoku razinu apatije među partnerima (Campbell i Moroz, 2014). Ipak, naši rezultati ukazuju na značajnu pozitivnu vezu između korištenja instrumentalnog humora i obiteljske kohezije, obiteljske komunikacije i zadovoljstva odnosom. Osobe koje u višoj mjeri koriste ovaj izbjegavajući tip humora izvijestile su o višoj razini zajedništva u obitelji, kvalitetnijoj komunikaciji i većem zadovoljstvu obiteljskim životom. Jedan od mogućih razloga za obrnuti smjer povezanosti od očekivanog je što su sva istraživanja na koja smo se referirali bila usmjerena na romantične odnose. Moguće je da instrumentalni humor ima znatno drugačiju funkciju u obiteljskim odnosima, ne samo zbog prirode odnosa, već i zbog vremena provedenog u odnosu, tj. zbog dugotrajnosti tog odnosa. Uspoređujući bračne parove koji su bili zajedno prosječno 14 i 39 godina, De Koning i Weiss (1997; prema Gottman i Notarius, 2000), primijetili su da je instrumentalni humor negativno povezan sa zadovoljstvom brakom samo u skupini kraćih brakova, dok je njegovo korištenje kod bračnih parova koji su proveli duže vrijeme zajedno bilo povezano sa sretnijim brakom. Prilagođavanje stila komunikacije sukladno kontekstu i relativiziranje ili umanjivanje problema, ublažavanje neslaganja te održavanje pozitivnog pogleda na situaciju, sve što se postiže korištenjem instrumentalnog humora, može biti poželjno u slučaju svakodnevnih, manje ozbiljnih problema ili kada je osoba nesigurna i ponaša se defenzivno u vezi nekog problema (Overall i McNulty, 2017). Sagledamo li iz ovog konteksta rezultate našeg istraživanja za instrumentalni humor u obitelji, možemo pokušati objasniti njihov pozitivan smjer. U dugotrajnim odnosima, u ovom slučaju cjeloživotnom suživotu i odrastanju s članovima obitelji gdje dobro poznajemo funkcioniranje svakog pojedinog člana i cjelokupnog obiteljskog sustava, primjenjivat ćemo humor s ciljem izbjegavanja konflikta i smirivanja tenzija vodeći računa o kontekstu i prepoznavanjem kada bi moglo doći do nepovoljnih ishoda selektivnim odabirom tema i vodeći računa o dopuštenim granicama

konverzacije. Implicitno izbjegavanje i okretanje na šalu određenih tema razgovora čini se u svrhu održavanja ravnoteže obiteljskog sustava i minimiziranjem konfliktnih situacija koje mogu zakomplicirati odnose (Caughlin i sur., 2012).

Nadalje, pregledamo li čestice koje čine skalu instrumentalnog humora u prilagođenom Upitniku humora u odnosima, možemo vidjeti da iako se dio čestica odnosi na indirektno ukazivanje na problem ili izbjegavanje sukoba (npr. *„Kada smo ljuti jedni na druge, u mojoj obitelji prvo na to ukazujemo služeći se humorom.“*, *„U mojoj se obitelji šale ponekad koriste kako bismo promijenili temu razgovora.“*, *„U mojoj obitelji koristimo humor kako bismo prekinuli međusobne svađe.“*), drugi dio čestica opisuje aktivno pokušavanje da se oraspoloži člana obitelji i ublaži neugodne osjećaje te se može smatrati pozitivnim ponašanjem (npr. *„Kada je član moje obitelji ljut, ostali članovi ga mogu oraspoložiti tako što će ga nasmijati.“*, *„Kad god je neki član moje obitelji uzrujan, drugi će članovi pokušati popraviti njegovo raspoloženje humorom.“*). Takva dvojaka priroda instrumentalnog humora može objasniti njegovu značajnu pozitivnu povezanost s varijablom pozitivnog, ali i negativnog humora. O samoj kompleksnosti ove funkcije humora svjedoči činjenica da u mnogim radovima nije dobivena značajna povezanost sa zadovoljstvom u odnosu uopće (DiDomenico, 2012; Hall, 2017), što dodatno govori u prilog dubljeg istraživanja potencijalne multidimenzionalnosti i specifičnim ulogama instrumentalnog humora. Osim toga, veći problem u ispitivanju humora u obiteljskim odnosima predstavlja općenito nepostojanje upitničke mjere koja bi isključivo bila namijenjena ispitivanju humora u obiteljima. Humor je neizostavan dio ljudske komunikacije, a u kompleksnim sustavima kao što je obiteljski mogao bi nam otkriti puno o kvaliteti odnosa i obiteljskoj dinamici. Upitno je koliko dobro možemo ispitati specifičnosti korištenja humora u obiteljima upitničkim mjerama konstruiranim na populacijama romantičnih i bračnih parova ili za individualno ispitivanje stila humora. Obiteljska klima, struktura, hijerarhijski odnosi, uloge, roditeljski stil i generacijske razlike među članovima obitelji trebale bi se odražavati na način na koji se humor koristi, na njegove funkcije i posebitosti, pa bi tako mogli očekivati drugačiju faktorsku strukturu i teorijsku osnovu u podlozi potencijalnog upitnika koji bi ispitivao obiteljsko korištenje humora.

Naposljetku je provedena hijerarhijska regresijska analiza kako bi se ispitao doprinos varijabli obiteljskog humora u objašnjenju zadovoljstva obitelji. U prvom koraku uvedene su varijable obiteljskog funkcioniranja (obiteljska kohezija i obiteljska komunikacija) kao kontrolne varijable te su one objasnile većinu varijance u kriterijskoj varijabli zadovoljstva obiteljskim životom. Nakon uvođenja varijabli obiteljskog humora u drugom koraku (pozitivnog, negativnog i instrumentalnog humora) objašnjeno je samo dodatnih 2% varijance, no njihov je doprinos bio statistički značajan, stoga je treća hipoteza potvrđena. Kako je već spomenuto, pozitivan humor nije imao značajan samostalni doprinos u objašnjenju zadovoljstva obitelji, vjerojatno jer je isti dio varijance obuhvaćen varijablama obiteljskog funkcioniranja. Pozitivan humor čini komunikaciju ugodnijom i zbližava članove obitelji, stoga nije čudno što ne doprinosi značajno u objašnjenju zadovoljstva obiteljskim životom nakon uvođenja varijabli koje mjere obiteljsko zajedništvo i kvalitetu komunikacije u prethodnom koraku. Negativan humor, s druge strane, imao je značajan negativan doprinos u objašnjenju zadovoljstva obiteljskim životom, što znači da će negativno korištenje humora u obitelji biti prediktivno za niže zadovoljstvo obiteljskim životom povrh snižene obiteljske kohezije i lošije obiteljske komunikacije. Instrumentalni humor također je imao značajan samostalni doprinos u objašnjenju kriterija, ali u pozitivnom smjeru.

Metodološka ograničenja i prijedlozi za buduća istraživanja

Iako smo ovim istraživanjem dobili značajne nalaze, u samom postupku i korištenim instrumentima postoje znatna ograničenja koja bi mogla predstavljati problem pri generalizaciji rezultata i valjanosti dobivenih zaključaka. Prikupljanje podataka putem interneta je jednostavnije, brže i jeftinije, ali donosi rizik potencijalne iskrivljenosti rezultata putem davanja neistinitih odgovora, kao i mogućeg ispunjavanja upitnika više puta od strane istog sudionika. Nadalje, moguće je da su se na sudjelovanje odlučili samo oni koji imaju dobru obiteljsku klimu i uravnoteženo obiteljsko funkcioniranje, što možemo iščitati iz samih rezultata (visoke prosječne vrijednosti koje tendiraju negativnoj asimetričnosti za skale pozitivnog humora, aspekte obiteljskog funkcioniranja i zadovoljstvo obitelji). To može biti posebno izraženo zbog samog izbora populacije na kojoj smo istraživali – oni studenti koji

su nastavili živjeti u roditeljskom domu u mlađoj odrasloj dobi vjerojatno imaju ugodnije obiteljske odnose i uravnoteženo obiteljsko funkcioniranje, a dokaz nalazimo u istraživanjima kojima je potvrđeno da je roditeljska toplina prediktor kasnijeg napuštanja obiteljskog doma (Akin i sur., 2020). Kako bismo doskočili pristranosti ovog tipa i kako bi rezultatima u većoj mjeri zahvatili i drugu krajnost funkcioniranja obiteljskih sustava, zgodna populacija za ispitivanje ovog problema mogli bi biti adolescenti. Adolescenti još uglavnom nemaju prilike napustiti obiteljski dom, a znajući da je obiteljsko funkcioniranje u velikoj mjeri zaslužno za psihološku dobrobit u adolescentskoj dobi (Izzo i sur., 2022), mogli bi dobiti zanimljive informacije o korištenju humora koje je povezano s obiteljskim sustavom u ovoj skupini.

Iako su većinu (74.5%) našeg uzorka činile žene, takav nesrazmjer u rodnoj strukturi uzorka ne bi trebao predstavljati problem za generalizaciju rezultata na cjelokupnu populaciju studenata koji žive s primarnom obitelji. Rodne razlike pronađene su za individualnu produkciju i percepciju humora u dosadašnjim istraživanjima (Martin, 2007), no u ovom smo se istraživanju bavili samo procjenom korištenja humora u vlastitoj obitelji, zbog čega bi utjecaj roda trebao biti neznatan. Rezultati t-testa za nezavisne uzorke s obzirom na spol potvrdili su ovu pretpostavku, odnosno nije pronađeno značajno razlikovanje muškaraca i žena u procjeni obiteljskog humora za pozitivni, negativni i instrumentalni humor. Nadalje, obiteljska struktura naših sudionika većinski je dvoroditeljska (71.8%) te prosječnog ili iznadprosječnog socio-ekonomskog statusa (90.7%), što potencijalno može ograničiti generalizaciju rezultata. Rezultati t-testa za nezavisne uzorke s obzirom na obiteljsku strukturu nisu pokazali značajno razlikovanje dvoroditeljskih i drugih obiteljskih struktura u procjeni obiteljskog humora. S druge strane, jednosmjernom analizom varijance utvrđeno je da sudionici čije su obitelji ispodprosječnog socio-ekonomskog statusa statistički značajno niže procjenjuju obiteljsku koheziju (u odnosu na ostale kategorije socio-ekonomskog statusa) i obiteljsku komunikaciju (u odnosu na prosječan socio-ekonomski status). Takvi rezultati bili su očekivani i u skladu sa spomenutim istraživanjima (Ajduković i Rajhvajn Bulat, 2012; Mansfield i sur., 2013). Razlikovanje u procjeni korištenja obiteljskog humora tako nije

pronađeno za različite kategorije spola, obiteljske strukture i socio-ekonomskog statusa što opravdava generalizaciju rezultata.

Kako smo u ovom istraživanju utvrdili samo značajnu povezanost među ispitivanim varijablama, ne možemo zaključivati o uzročno-posljedičnim vezama. Stil obiteljskog humora mogao bi utjecati na međusobno funkcioniranje i zadovoljstvo obitelji (primjerice, češće korištenje negativnog, posebice agresivnog humora može uzrokovati pogoršanje obiteljskih odnosa i pojačati nezadovoljstvo obiteljskim životom), no isto tako je moguće da se kvaliteta obiteljskog funkcioniranja i zadovoljstvo obitelji odražavaju na stil humora koji koristimo s članovima obitelji (nezadovoljstvo te narušena obiteljska kohezija i komunikacija odražavaju se na negativno korištenje humora u obitelji). Većina istraživanja o humoru korelacijske je prirode (Antonovici i sur., 2016), međutim neka su istraživanja potvrdila kauzalnu vezu izloženosti humoru na raspoloženje, pogled na svijet i prosocijalno ponašanje, iako su takvi učinci uglavnom bili kratkotrajni (Martin, 2007). Što se tiče humora kao posljedice obiteljskog funkcioniranja, trebalo bi se osvrnuti na istraživanja utjecaja roditeljske topline na humor koji se razvija kod djeteta, od kojih smo neka već spomenuli u uvodu (Kazarian i sur., 2010; McGhee, 1980) te u budućim istraživanjima provjeriti postoji li, odnosno zadržava li se jednak utjecaj kvalitete obiteljskog funkcioniranja na obiteljski, ali i individualni humor u odrasloj dobi.

Zbog kompleksnosti obiteljskog sustava i međusobnih utjecaja koje članovi obitelji vrše jedni na druge, u budućnosti bi trebalo uključiti više članova obitelji u istraživanje kako bi dobili širu sliku i podatke na više razina. U korištenom upitniku čestice su ispitivale korištenje humora u obitelji kao zajedničko ponašanje u kojem svi članovi obitelji sudjeluju kao cjelina. Iako izvorni Upitnik humora u odnosima razlikuje skale osobnog korištenja pozitivnog, negativnog i instrumentalnog humora nasuprot partnerovom (eng. *self vs. perceived humor*), u prilagođenoj verziji sve su čestice modificirane tako da ispituju globalno korištenje humora koje se odnosi na cijelu obitelj. Sasvim je razumljivo da svi članovi obitelji ne koriste humor na jednak način i u jednakoj mjeri, što se zanemaruje primjenom ovakvog upitnika i sudjelovanjem samo jednog člana obitelji koji vlastitu percepciju obiteljskog humora ili osobne navike korištenja humora može generalizirati na cijelu obitelj. Ipak, u

istraživanjima humora u romantičnim odnosima, percepcija partnerovog humora ima značajniju ulogu u predviđanju zadovoljstva odnosom od humora koji osobno koristimo (Cann i sur., 2011). Zanimljivo bi bilo vidjeti repliciraju li se isti nalazi na obitelji, odnosno koliko je povezan obiteljski, a koliko individualni stil humora sa zadovoljstvom obitelji te u kojem se stupnju razlikuju članovi obitelji prema stilovima humora koje koriste. Sve navedeno trebalo bi imati na umu pri konstrukciji upitničke mjere obiteljskog humora koja bi obuhvatila posebnosti i specifičnosti obiteljskih sustava i predstavljala značajan iskorak u daljnjem ispitivanju korištenja humora u obiteljima.

ZAKLJUČAK

Ovim istraživanjem nastojali smo ispitati povezanost između procjene korištenja humora unutar obitelji s nekim aspektima obiteljskog funkcioniranja (obiteljskom kohezijom i obiteljskom komunikacijom) te zadovoljstvom obiteljskim životom. Rezultati su potvrdili naša očekivanja da će pozitivno korištenje humora u obitelji biti povezano s višom razinom obiteljske kohezije, kvalitetnijom obiteljskom komunikacijom i većim zadovoljstvom obiteljskim životom, kao i da će negativno korištenje humora u obitelji biti povezano s nižom razinom obiteljske kohezije, lošijom obiteljskom komunikacijom i nižim zadovoljstvom obitelji. Rezultati nisu potvrdili naša očekivanja za instrumentalno korištenje humora u obitelji za koje smo dobili pozitivan smjer povezanosti s aspektima obiteljskog funkcioniranja i zadovoljstva obitelji, tj. instrumentalno korištenje humora u obitelji bilo je povezano s većom razinom obiteljske kohezije, boljom obiteljskom komunikacijom i većim zadovoljstvom obiteljskim životom, suprotno postavljenim hipotezama. Hijerarhijskom regresijskom analizom dobiven je statistički značajan doprinos varijabli obiteljskog humora u objašnjenju varijance kriterijske varijable zadovoljstva obiteljskim životom povrh doprinosa varijabli obiteljskog funkcioniranja. Također, negativno i instrumentalno korištenje humora u obitelji imalo je značajan samostalni negativan, odnosno pozitivan doprinos u objašnjenju zadovoljstva obiteljskim životom.

LITERATURA

- Ajduković, M. i Rajhvajn Bulat, L. (2012). Doživljaj financijskog statusa obitelji i psihosocijalno funkcioniranje srednjoškolaca. *Revija za socijalnu politiku*, 19(3), 233-253.
- Akın, R. I., Breeman, L. D., Meeus, W. i Branje, S. (2020). Parent-adolescent relationship quality as a predictor of leaving home. *Journal of Adolescence*, 79, 81–90. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2019.12.017>
- Antonovici, L., Turliuc, M. N. i Muraru, I. D. (2016), A systematic review of humor use in romantic relationships. *Annals of the Al. I. Cuza University, Psychology Series*, 25(2), 5–17.
- Arnett, J. J. (2006). The psychology of emerging adulthood: What is known, and what remains to be known? U J. J. Arnett i J. L. Tanner (Ur.), *Emerging adults in America: Coming of age in the 21st century* (str. 303–330). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/11381-013>
- Aquilino, W. S. (2006). Family relationships and support systems in emerging adulthood. U J. J. Arnett i J. L. Tanner (Ur.), *Emerging adults in America: Coming of age in the 21st century* (str. 193–217). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/11381-008>
- Bitterly, T. B., Brooks, A. W. i Schweitzer, M. E. (2017). Risky business: When humor increases and decreases status. *Journal of Personality and Social Psychology*, 112(3), 431–455. <https://doi.org/10.1037/pspi0000079>
- Butzer, B. i Kuiper, N. A. (2008). Humor use in romantic relationships: The effects of relationship satisfaction and pleasant versus conflict situations. *The Journal of Psychology*, 142(3), 245–260. <https://doi.org/10.3200/JRLP.142.3.245-260>
- Caird S. i Martin R. A. (2014). Relationship-focused humor styles and relationship satisfaction in dating couples: A repeated-measures design. *Humor*, 27(2), 227–247. [10.1515/humor-2014-0015](https://doi.org/10.1515/humor-2014-0015)
- Campbell, L., Martin, R. A. i Ward, J. R. (2008). An observational study of humor use while resolving conflict in dating couples. *Personal Relationships*, 15(1), 41–55. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2007.00183.x>
- Campbell, L. i Moroz, S. (2014). Humour use between spouses and positive and negative interpersonal behaviours during conflict. *Europe's Journal of Psychology*, 10(3), 532-542.
- Cann, A., Davis, H. i Zapata, C. (2011). Humor styles and relationship satisfaction in dating couples: Perceived versus self-reported humor styles as predictors of satisfaction. *Humor*, 24(1), 1-20. <https://doi.org/10.1515/humr.2011.001>

- Caughlin, J. P., Hardesty, J. L. i Middleton, A. V. (2012). Conflict avoidance in families. U P. Noller i G. C. Karantzas (Ur.), *The Wiley-Blackwell handbook of couples and family relationships* (str. 113–128). John Wiley & Sons. doi:10.1002/9781444354119.ch8
- Consalvo, C. M. (1989). Humor in management: No laughing matter. *Humor: International Journal of Humor Research*, 2(3), 285–297. <https://doi.org/10.1515/humr.1989.2.3.285>
- De Koning, E. i Weiss, R. L. (2002). The Relational Humor Inventory: Functions of humor in close relationships. *American Journal of Family Therapy*, 30(1), 1–18. <http://dx.doi.org/10.1080/019261802753455615>
- Dews, S., Kaplan, J. i Winner, E. (1995). Why not say it directly? The social functions of irony. *Discourse Processes*, 19(3), 347–367. <https://doi.org/10.1080/01638539509544922>
- DiDomenico, S. R. (2012). *Laughing matters: The impact of family humor on associations between family communication environments and family satisfaction*. [Doktorska disertacija]. Northwestern University.
- Dunbar, R. I. M. (2022). Laughter and its role in the evolution of human social bonding. *Philosophical Transactions of the Royal Society B*, 377(1863), 20210176.
- Eurostat (2023). Share of young adults aged 18-34 living with their parents by age and sex - EU-SILC survey. [Set podataka]. Zadnje ažuriranje: 27. lipanj 2023. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_lvps08/default/table?lang=en
- Ferguson, M. A. i Ford, T. E. (2008). Disparagement humor: A theoretical and empirical review of psychoanalytic, superiority, and social identity theories. *Humor*, 21(3), 283–312. <https://doi.org/10.1515/HUMOR.2008.014>
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS (3rd Edition)*. SAGE Publications Ltd.
- Fine, G. A. i De Soucey, M. (2005). Joking cultures: Humor themes as social regulation in group life. *Humor*, 18(1), 1–22. <https://doi.org/10.1515/humr.2005.18.1.1>
- Fritz, H. L. (2022). Caregiving in quarantine: Humor styles, reframing, and psychological well-being among parents of children with disabilities. *Journal of Social and Personal Relationships*, 39(3), 615–639. <https://doi.org/10.1177/02654075211043515>
- Gibson, J. M. (2019). *An introduction to the psychology of humor*. Routledge.
- Gonzales, S. M. i Mierop, J. (2004). Humor use and family satisfaction: A cross-cultural approach. *Intercultural Communication Studies*, 13, 125-138.
- Gottman J. M. i Notarius C. I. (2000). Decade review: Observing marital interaction. *Journal of Marriage and Family*, 62(4), 927-947. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2000.00927.x>

- Hall, J. A. (2013). Humor in long-term romantic relationships: The association of general humor styles and relationship-specific functions with relationship satisfaction. *Western Journal of Communication*, 77(3), 272–292. <https://doi.org/10.1080/10570314.2012.757796>
- Hall, J. A. (2017). Humor in romantic relationships: A meta-analysis. *Personal Relationships*, 24(2), 306–322. <https://doi.org/10.1111/pere.12183>
- Izzo, F., Baiocco, R. i Pistella, J. (2022). Children's and adolescents' happiness and family functioning: A systematic literature review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(24), 16593. <https://doi.org/10.3390/ijerph192416593>
- Kazarian, S.S., Moghnie, L. i Martin, R.A. (2010). Perceived parental warmth and rejection in childhood as predictors of humor styles and subjective happiness. *Europe's Journal of Psychology*, 3, 71-93.
- Kline, R. B. (2015). *Principles and practice of structural equation modeling*. Guilford publications.
- Kovčo Vukadin, I., Novak, M. i Križan, H. (2016). Zadovoljstvo životom: individualna i obiteljska perspektiva. *Kriminologija i socijalna integracija*, 24(1), 84-115.
- Lyon, C. (2006) Humour and the young child. *Televizion*, 19, 4-9.
- Maleš, D. i Kušević, B. (2011), Nova paradigma obiteljskog odgoja. U Maleš, D. (Ur.), *Nove paradigme ranoga odgoja* (str. 41 – 66). Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zavod za pedagogiju.
- Manke, B. (1998). Genetic and environmental contributions to children's interpersonal humor. U W. Ruch (Ur.), *The sense of humor: Explorations of a personality characteristic* (str. 361–384). Walter de Gruyter & Co. <https://doi.org/10.1515/9783110804607.361>
- Mansfield, A. K., Dealy, J. A. i Keitner, G. I. (2013). Family functioning and income: Does low-income status impact family functioning? *The Family Journal*, 21(3), 297-305.
- Martin, R. A. (2007). *The psychology of humor: An integrative approach*. Elsevier.
- Martin, R. A. i Kuiper, N. A. (1999). Daily occurrence of laughter: Relationships with age, gender, and Type A personality. *Humor*, 12(4), 355–384. <https://doi.org/10.1515/humr.1999.12.4.355>
- Martin, R. A., Puhlik-Doris, P., Larsen, G., Gray, J. i Weir, K. (2003). Individual differences in uses of humor and their relation to psychological well-being: Development of the Humor Styles Questionnaire. *Journal of Research in Personality*, 37(1), 48–75. [https://doi.org/10.1016/S0092-6566\(02\)00534-2](https://doi.org/10.1016/S0092-6566(02)00534-2)
- McGhee, P. E. (1980). Development of the sense of humour in childhood: A longitudinal study. U P. E. McGhee i A. J. Chapman (Ur.), *Children's humour* (str. 213–236). John Wiley & Sons.

- McGhee, P. E., Bell, N. J. i Duffey, N. S. (1986). Generational differences in humor and correlates of humor development. U L. Nahemow, K. A. McCluskey-Fawcett i P. E. McGhee (Ur.), *Humor and aging* (str. 253–263). Academic Press.
- McGraw, A. P. i Warren, C. (2010). Benign violations: Making immoral behavior funny. *Psychological Science*, 21(8), 1141–1149. <http://dx.doi.org/10.1177/0956797610376073>
- Merkaš, M. (2012). *Uloga obitelji u razvoju socijalne kompetencije adolescenata*. [Neobjavljena doktorska disertacija]. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Miczo, N. i Averbek, J. M. (2020). Perceived partner humor use and relationship satisfaction in romantic pairs: The mediating role of relational uncertainty. *Humor*, 33(4), 513–534. <https://doi.org/10.1515/humor-2019-0097>
- Norrick, N. R. i Spitz, A. (2008). Humor as a resource for mitigating conflict in interaction. *Journal of Pragmatics*, 40, 1661-1686. <http://dx.doi.org/10.1016/j.pragma.2007.12.001>
- Olson, D. H. i Gorall, D. M. (2003). Circumplex model of marital and family systems. U F. Walsh (Ur.), *Normal family processes: Growing diversity and complexity* (str. 514-548). Guilford Press.
- Overall, N. C. i McNulty, J. K. (2017). What type of communication during conflict is beneficial for intimate relationships? *Current Opinion in Psychology*, 13, 1–5. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2016.03.002>
- Petz, B., Kolesarić, V. i Ivanec, D. (2012). *Petzova statistika: Osnovne statističke metode za nematematičare*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Prasinos, S. i Tittler, B. I. (1981). The family relationships of humor-oriented adolescents. *Journal of Personality*, 49(3), 295-304
- Provine, R. P. i Fischer, K. R. (1989). Laughing, smiling, and talking: Relation to sleeping and social context in humans. *Ethology*, 83(4), 295–305. <https://doi.org/10.1111/j.1439-0310.1989.tb00536.x>
- Rieger, A. i McGrail, J. P. (2013). Coping humor and family functioning in parents of children with disabilities. *Rehabilitation Psychology*, 58(1), 89–97. <https://doi.org/10.1037/a0031556>
- Rojas, M. (2007) The complexity of well-being: A life satisfaction conception and a domains-of-life approach. U I. Gough i A. McGregor (Ur.), *Wellbeing in developing countries: From theory to research* (str. 242 – 258). Cambridge University Press.
- Saroglou, V., Lacour, C. i Demeure, M.-E. (2010). Bad humor, bad marriage: Humor styles in divorced and married couples. *Europe's Journal of Psychology*, 6(3), 94-121. <https://doi.org/10.5964/ejop.v6i3.210>

- Shipman, G. D., Vo, D., Brown, A. i Brody, N. (2019). Humor functions throughout platonic relationships: Knapp's staircase model. *The Northwest Journal of Communication*, 46(1), 33–48.
- Slaviček, M. (2019). *Odnos između nekih komponenata otpornosti i humora u obitelji djece s teškoćama u razvoju*. [Neobjavljeni diplomski rad]. Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Szcześniak, M. i Tułecka, M. (2020). Family functioning and life satisfaction: The mediatory role of emotional intelligence. *Psychology Research and Behavior Management*, 13, 223–232. <https://doi.org/10.2147/PRBM.S240898>
- Vinton, K. L. (1989). Humor in the workplace: Is it more than telling jokes? *Small Group Behavior*, 20(2), 151–166. <https://doi.org/10.1177/104649648902000202>
- Yip, J. A. i Martin, R. A. (2006). Sense of humor, emotional intelligence, and social competence. *Journal of Research in Personality*, 40(6), 1202–1208. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2005.08.005>

PRILOG A

Upitnik humora u odnosima prilagođen za obitelji

Sljedeće tvrdnje odnose se na načine kako se humor može koristiti u obiteljskom okruženju. Molimo Vas da označite u kojoj mjeri je svaka dolje navedena tvrdnja točna za Vas i Vašu primarnu obitelj na ljestvici od 1 do 7, pri čemu **1 označava da je tvrdnja u potpunosti netočna, a 7 da je tvrdnja u potpunosti točna** za Vašu obitelj.

Kada želimo drugog člana obitelji nagovoriti na nešto, u mojoj obitelji nasmijemo jedni druge.	1	2	3	4	5	6	7
Kada smo ljuti jedni na druge, u mojoj obitelji prvo na to ukazujemo služeći se humorom.	1	2	3	4	5	6	7
Obiteljsko korištenje humora nas je zbližilo.	1	2	3	4	5	6	7
U mojoj obitelji često koristimo humor kako bismo smanjili napetost tijekom svađa.	1	2	3	4	5	6	7
Ponekad se u mojoj obitelji jedan član šali na račun drugog člana obitelji.	1	2	3	4	5	6	7
Korištenje humora u mojoj obitelji smatram pozitivnim.	1	2	3	4	5	6	7
U mojoj obitelji koristimo humor kako bismo izbjegli sukobe.	1	2	3	4	5	6	7
Humor moje obitelji može biti vrlo agresivan.	1	2	3	4	5	6	7
U mojoj se obitelji zbog međusobnih šala osjećamo bliskiji jedni drugima.	1	2	3	4	5	6	7
Članovi moje obitelji cijene smisao za humor drugih članova obitelji.	1	2	3	4	5	6	7
U mojoj obitelji koristimo humor kako bismo ponizili jedni druge.	1	2	3	4	5	6	7

Članovi moje obitelji uživaju u zajedničkom dijeljenju duhovitih i šaljivih trenutaka.	1	2	3	4	5	6	7
Kada je član moje obitelji ljut, ostali ga članovi mogu oraspoložiti tako što će ga nasmijati.	1	2	3	4	5	6	7
Članovi moje obitelji dijele puno „internih šala“.	1	2	3	4	5	6	7
Smatram da je jedna od stvari koja čini moju obitelj simpatičnom naš smisao za humor.	1	2	3	4	5	6	7
U mojoj se obitelji šale ponekad koriste kako bismo promijenili temu razgovora.	1	2	3	4	5	6	7
Povremeno će se jedan član obitelji našaliti na račun drugog člana.	1	2	3	4	5	6	7
Smisao za humor moje obitelji prava je vještina.	1	2	3	4	5	6	7
U mojoj obitelji često koristimo humor kako bismo izbjegli suočavanje s problemima koji nas brinu.	1	2	3	4	5	6	7
Članovima moje obitelji ne sviđa se smisao za humor drugih članova.	1	2	3	4	5	6	7
U mojoj se obitelji može prepoznati kada je nekom članu obitelji neugodno prema tome kako počne zbijati šale na račun svega.	1	2	3	4	5	6	7
U mojoj obitelji, kada nas smeta nešto vezano za drugog člana obitelji, našaliti ćemo se na taj račun.	1	2	3	4	5	6	7
Ponekad članovi moje obitelji koriste humor kako bi ponizili jedni druge.	1	2	3	4	5	6	7
Ponekad kada se član moje obitelji osjeća povrijeđeno, drugi član obitelji pokušat će to promijeniti govoreći „Samo sam se šalio“.	1	2	3	4	5	6	7
Kada je član moje obitelji tužan ili uznemiren, ostali će mu često ukazivati na smiješnu stranu priče.	1	2	3	4	5	6	7
U mojoj obitelji nemamo problema kada želimo izmamiti osmijeh ili nasmijati jedni druge.	1	2	3	4	5	6	7
Članovi moje obitelji mogu biti doista povrijeđeni nekim šalama koje razmjenjujemo.	1	2	3	4	5	6	7

Moja obitelj ima vlastiti smisao za humor.	1	2	3	4	5	6	7
Kada je jedan član obitelji ljut na drugog, taj drugi član obitelji obično može nasmijavanjem promijeniti to ljuto raspoloženje.	1	2	3	4	5	6	7
U mojoj obitelji ponekad se opravdavamo sa „Samo sam se šalio“ kada je neki član obitelji povrijeđen.	1	2	3	4	5	6	7
Kad god je neki član moje obitelji uzrujan, drugi će članovi pokušati popraviti njegovo raspoloženje humorom.	1	2	3	4	5	6	7
U mojoj se obitelji često koristimo humorom kako bismo nagovorili drugog člana obitelji da napravi nešto za nas.	1	2	3	4	5	6	7
Svakome tko promatra moju obitelj bilo bi očito prema reakcijama članova obitelji da uživamo u humoru jedni drugih.	1	2	3	4	5	6	7
U mojoj obitelji koristimo humor kako bismo prekinuli međusobne svađe.	1	2	3	4	5	6	7

PRILOG B

Prikaz rezultata t-testa na varijablama pozitivnog humora, negativnog humora, instrumentalnog humora, obiteljske kohezije, obiteljske komunikacije i zadovoljstva obiteljskim životom s obzirom na spol za žene (n = 161) i muškarce (n = 54)

Varijabla	Podskupina	M	SD	t	df	p
Pozitivni humor	žene	5.11	1.30	0.30	95.32	.77
	muškarci	5.05	1.24			
Negativni humor	žene	3.78	0.99	-0.46	89.43	.64
	muškarci	3.86	1.02			
Instrumentalni humor	žene	3.72	1.09	-1.20	88.65	.23
	muškarci	3.93	1.13			
Obiteljska kohezija	žene	2.93	0.74	0.46	90.70	.65
	muškarci	2.87	0.75			
Obiteljska komunikacija	žene	2.89	0.77	-0.39	102.74	.70
	muškarci	2.94	0.68			
Zadovoljstvo obitelji	žene	2.79	0.86	-1.38	96.78	.17
	muškarci	2.96	0.81			

Legenda: M - aritmetička sredina, SD – standardna devijacija, t – t-test za nezavisne uzorke, df – stupnjevi slobode, p – vjerojatnost

PRILOG C

Prikaz rezultata t-testa na varijablama pozitivnog humora, negativnog humora, instrumentalnog humora, obiteljske kohezije, obiteljske komunikacije i zadovoljstva obiteljskim životom s obzirom na strukturu obitelji za dvoroditeljske (n = 155) i druge obiteljske strukture (n = 61)

Varijabla	Podskupina	M	SD	t	df	p
Pozitivni humor	dvoroditeljska	5.13	1.30	0.51	112.97	.61
	drugo	5.03	1.26			
Negativni humor	dvoroditeljska	3.86	0.98	0.40	103.06	.69
	drugo	3.76	1.10			
Instrumentalni humor	dvoroditeljska	3.82	1.09	0.98	106.19	.33
	drugo	3.66	1.13			
Obiteljska kohezija	dvoroditeljska	2.93	0.72	0.33	99.09	.74
	drugo	2.89	0.81			
Obiteljska komunikacija	dvoroditeljska	2.89	0.74	-0.31	108.19	.76
	drugo	2.93	0.75			
Zadovoljstvo obitelji	dvoroditeljska	2.83	0.85	0.03	108.85	.98
	drugo	2.83	0.86			

Legenda: M - aritmetička sredina, SD – standardna devijacija, t – t-test za nezavisne uzorke, df – stupnjevi slobode, p – vjerojatnost